

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 365. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1838_599-txt-shoot-idm10880.pdf (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

XXXVIII.

(Den 26de Oktober.)

Mine Herrer!

Det er om *Tyskheden* i og for sig selv, som den susede og brusede om vore Øren i Aarene 1815-20, jeg i Aften skulde give Besked; men for at have en god Samvittighed, maa jeg allerførst erindre, at jeg har Ord for at være næsten lige saa bitter en Fjende ad Tyskerne som ad Romerne: ad det hellige som ad det vanhellige *romerske Rige*; og da der, efter Ordsproget, ikke gaar Røg af en Brand, uden der er Ild i den, formoder jeg selv, det hænger, i dette Stykke som i flere, ikke saa ganske rigtig sammen med min historiske Upartiskhed.

Imidlertid maa De dog ikke tro, det er saa galt, som mange af mine Bøger kan have sluttet, dels fordi man ofte læser lidt flygtig, og dels fordi jeg har fundet det alt for vidtløftigt, til Hverdagsbrug at lægge alle mine Ord paa Vægtskaalen. For det første er her nu slet ingen Tale om Menneskehad, men kun om Uforligelighed med den Tankegang, der, efter Erfaringens Vidnesbyrd, falder Tyskerne naturligst; for det andet tror jeg, der mellem Tyskerne baade kan være og har været meget bedre Mennesker end jeg; og for det tredje finder jeg, at Tyskland har i den nyere Tid udmærkede Fortjenester baade af Europas Frihed og Oplysning; saa, naar alt kommer til alt, 367vil Tyskerne næppe andensteds end i Tyskland og Danmark finde mindre Tyskerhad end hos mig.

Hele min Trætte med Tyskerne drejer sig da egentlig derom, at de vil med Vold og Magt enten have mig til at være en Tysker eller gjøre mig til et Fæ; og jeg sætter haardt imod haardt og vil ingen af Delene være, men paastaar, at lige saa lidt som Danmark er Halen af Tyskland, lige saa lidt er *Nordens Aand* en Gaardnisse hos den kejserlig tyske Fornuft, men er selv en Herre i sit Væsen, der har øvet Storværk i Mangfoldighed, som den tyske Fornuft ej kunde eftergjøre, og vil øve saa fremdeles. For Resten indrømmer jeg gjerne, at hver kan være god for sig; men dermed har den tyske Fornuft hidtil slet ikke villet nøjes; derfor ligger vi i Krig om Danmark og Nordens Aand, og Tiden maa afgjøre, hvem der har Ret; thi det har i Aandens Verden altid den stærkeste.

Tyskland har store Fortjenester baade af Frihed og Oplysning i det ny Europa, følgelig store Fortjenester af Menneskeheden, som vi altid skal erkjende og paaskjønne, hvad vi saa end ellers kan have mod den tyske Tankegang og især mod dens Indflydelse paa vore Forhold, hvorved der altid sker Vold paa vor Natur, som er intet mindre end tysk.

Danmarks gamle Trætte med Tyskland angaar da ogsaa blot vor Frihed og Selvstændighed, som Tyskerne nu en Gang ikke kan finde dem i, da de én Gang for alle har sat sig i Hovedet, at Danmark hører i Grunden til det tyske Rige, tænker og taler *plattysk*, ligesom Holsten, og skulde derfor smukt, ligesom Holsten, lade sig lære at tænke og tale *højtysk*; og det nytter ikke, alt hvad vi enten af Historien eller af Naturen anføre til vort Forsvar.

Ligesom Kejser Frederik Rødskjæg i det 12te Aarhundrede vilde kuet vor Valdemar den store til at erkjende ham for Danmarks Lensherre, saaledes vilde den tyske 368Kritik i det 18de og 19de Aarhundrede ogsaa afnøde os den Bekjendelse, at, aandelig talt, var Danmark en Provins af det hellige romerske Rige, der vel kunde gjøre Oprør mod Tyskheden i Sprog og Tankegang, ligesom de gamle danske Konger mod hans kejserlige Majestæt, men [kunde] aldrig faa Ret til at løsrive sig, aldrig vinde andet end Skam derved.

Om vi end nok saa bønlig bad de strænge Dommere betænke, at vi sædvanlig ikke engang var i Stand til at udtale *sich*, endsige da til at forstaa de tyske Filosofer, saa fik vi dog kun til Svar, at det var vor egen Skyld, det var Frugten af vor Opsætsighed, vort Kjælenskab og vor Mangel paa ordentlig Afrettelse, og at for Resten alle vore Indvendinger, som ene var hentede fra Erfaringen, kunde, som empiriske, umulig rokke den rene Fornufts slutning, *de* havde gjort: at, ligesom alle de romanske Sprog kun var Fordævelser af Latinen, saaledes var alle de gotiske, som derfor burde hedde germaniske, kun Fordrejelser af Tysken; og kunde man end se lidt igjennem Fingre med de stolte og kraftige Bjærgboer i Norge og Sverrig, [saa] kunde man dog umulig taale, at et Land som Danmark, indvortes som udvortes saa fladt som en Pandekage, vilde skyde sig i Vejret og æske Rang med Nordens Bjærg.

Se, i dette Forhold staar Danmark, eller i det mindste jeg, til Tyskerne; saa jeg kan naturligvis ikke gjælde for nogen upartisk Dommer over deres Nationalitet eller Folkedom; men jeg vil heller ingen Dommer

være; jeg vil kun ytre *min* Anskuelse lige saa frit, som nogen Tysker ytrer *sin*; og den er: at Evropa maa være glad, at Tyskland fra Arilds Tid har været saa smaahugget, og at det endnu, om end storslaaet, dog er flakt baade paa langs og paa tværs; thi tænker man sig de Hoveder, som tænke og som tale Tysk, alle under én Hat, under en tysk Kejser Napoleon, da vilde det være en Magt, for menneskelige Øjne 369 endnu langt frygteligere end Frankrig i sin farligste Tid og at de vilde være langt strængere Herrer, følger i mine Tanker nødvendig deraf, at de er langt alvorligere og grundigere.

Vrimlede derfor Tyskland virkelig i Aarene 1815-20 af hemmelige Selskaber, som havde til Hensigt at omstyrte alle de gamle Troner og forene hele Tyskland enten til en uhyre stor Republik eller et ligedant Kejsersdom, da var det vist nok godt for hele Verden, og især for Danmark, at det gruelige Anslag blev kvalt i Fødselen; men jeg skjønner ikke rettere, end at det var enten en Feberdrøm eller et rent Hjærnespind eller, hvad der vel er rimeligst, noget af begge Dele. Man har imidlertid ogsaa gjort den præjsiske Regering Uret, ligesom *den* gjorde mange Mennesker og hele Tyskland Uret; thi det var en Spøgelse-Tid over hele Evropa, da ingen kunde gjøre ved, de blev bange for deres egen Skygge; og sagtens maatte da det præjsiske Monarki blive angst for sin, da det hvilede kun paa den stærkeres Ret, der er en meget slibrig Grundvold.

Hvad der syntes at gjøre dette Monarkis Stilling rent fortvivlet, var den Omstændighed, at lige fra 1807 og 1808, da Napoleon parterede det, og især siden 1809, da det ny Universitet stiftedes i Berlin, havde *Prøjsen* været det hemmelige Fristed for alt, hvad der fnøs over Undertrykkelsen og havde Lyst til at gjøre Opstand, og Regeringen havde bestandig gydt Olie i Ilden, da den i en almindelig Folke-Opstand saa' det eneste mulige Rednings-Middel mod Frankrigs Overvold. Ildtunger som *Fichte* i Berlin og *Steffens* i Breslau havde opflammet den studerende Ungdom; under Skin af gymnastiske Øvelser stræbte en anden Kæmpenatur, *Fred. Ludv. Jahn*, ogsaa i Berlin at hærde Ungdommen til Krigens Besværligheder og indgyde den en grænseløs National-Stolthed, med dyb Foragt for alt fremmed; og endelig virkede et hemmeligt 370 Selskab under forskjellige Navne, hvoraf "Dydsforbundet" er blevet mest bekjendt, [og] udstrakte [sin] Virksomhed til alle Sider; og hvor meget eller hvor lidet alt saadant har bidraget til Opstanden 1813 og dens lykkelige Udfald, saa bidrog det immer noget og tilskreves meget; *Steffens* fulgte *Blüchers* Hovedkvarter lige til Paris; mangfoldige Studenter gjorde Togene med, og *Jahn* anførte selv en hel Trop af sine Svingere; og under Krigen traadte en ny Ildspruder fra Rhineggen i præjsisk Tjeneste, med sin rhinske Merkur, som Pariserne skal have kaldt den femte Stormagt, de havde imod sig.

Lægger man alt dette sammen, og lægger man til, at selv efter den Wiener-Kongres-Akt skulde der i hele Tyskland indføres folkelige Forfatninger og herske saa megen Frihed baade i Tro og Tænkning, i Tale og Skrift, i Handel og Vandel, som muligt, da indsér man let, at det præjsiske Monarki, med sine polske, sachsiske, pommerske og rhinske Bestanddele, maatte finde Anførselen for det frisindede og folkelige Parti meget ubekvem, saa det kunde let blive bange for sig selv og sine Ildtropper, der blev ved at brænde, hvor meget man end bad dem, nu, da Koldsindighed tjente alle bedst, at slaa Vand i Blodet.

Den lille Aarsag, om ikke til store Begivenheder, saa dog til stor Forskrækkelse, mange Ubehageligheder og tykke Protokoller, var *Studenter-Gildet paa Wartburg* 18de Oktober 1817, som vi derfor maa betragte lidt nærmere, end det ellers var Umagen værdt.

1817 var, som man véd, det lutherske Jubelaar for Reformationen, og Studenterne i Jena gjorde nu vitterligt, at de vilde holde en Fest i den Anledning den 18de Oktober, som var Aarsdagen [for] Slaget ved Leipzig, der reddede Tyskland fra Napoleon, og at denne Tvillingfest skulde holdes paa det gamle Slot Wartburg ved Eisenach, navnkundigt fra Middelalderen af en poetisk Væddestrid om 371 Frankrigs og Tysklands Fortrin, og berømt fra Reformations-Tiden af Luthers Ophold dér, [da] han var gjort fredløs eller, som det hed, erklæret i det romerske Riges Akt. Hertil indbød Jenenserne Studenter fra hele Tyskland; men det var naturligvis kun paa protestantiske Universiteter, man ænsede det, og selv dér saa lidt, at hele Flokken kun blev imellem 4 og 500, hvoraf de halve omtrent var Jenensere. Man gik nu paa Stads, i gammeltysk Dragt, fra Eisenach op til den gamle Borg, holdt politiske Taler, sang gamle lutherske Salmer, lyste Kirkens Velsignelse, spiste og drak og gik saa i Aftensang i Eisenach med Landeværnet, – helligt og søgnt hulter til bulter, – og sluttede med en stor Lystild paa den nærliggende Bavn. Da nu Luther 1517 havde smidt Pavens Bandbulle paa Ilden, fik en Del Studenter, som det synes, uden foregaaende Aftale, i Sinde ogsaa at smide en Del Bøger, de ikke kunde lide, eller dog Titlerne, paa Baalet, og dertil føjedes en Korporal-Stok, en stiv Pisk og et Soldater-Snørliv, der paa sine Steder i Nordtyskland var noget væsentligt ved Krigsstanden.

I en munter Tid vilde man lét ad alt dette, især i Nordtyskland, hvor man var vant til at betragte langt farligere Løjer som uadskillelige fra det raske Studenter-Væsen; men i hine mørke, mistænkelige og tungsindige Dage ansaa man det for et klart Tegn paa en gruelig Sammenrottelse mod alt det bestaaende, der snart vilde føre til en Revolution ligesom den franske eller endnu værre, og det saa meget mere, som Studenterne ved Wartburg havde taget Sakramentet paa at gjøre deres bedste til et mere alvorligt Liv og Studium, til Ophævelse af alle de saakaldte Landsmandsskaber paa Universiteterne og Oprettelse af venlig Forbindelse mellem alle tyske Studenter.

Naar nu Regeringerne behandler saadanne Smaating som Statssager, da gjør de dem naturligvis paa en

Maade 372dertil, og ved at beskyldte alle Studenter for en fjendtlig Stemning mod sig, fremkaldte den præjsiske Regering nødvendig en saadan hos mange; saa da der desuagtet ved de skarpeste Undersøgelser ingen Sammenrottelse lod sig opdage, og endnu mindre udbrød noget Oprør, er det soleklart, at Statsmændene fægtede med deres egen Skygge; thi at det ikke var *deres* Skyld, Revolutionen udeblev, det maa man med Görres, i hans forbudte Skrift "Tyskland og Revolutionen", nu vist alle Vegne nødes til at bekjende. Man nøjedes nemlig ikke engang med at vexle Noter om Wartburg-Festen og, tvært imod Loven i Storhertugdømmet Weimar, at forbyde Udgivelsen af en Studenter-Tidende i Jena; men det viste sig snart, at *Kongressen i Aachen 1818* fornemmelig gik ud paa at standse Indførelsen af de folkelige Forfatninger, man højtidelig havde lovet hele Tyskland, at tilintetgjøre Trykkefriheden og sætte alle Universiteterne, især Professorerne, under Politiets specielle Opsyn.

Naar man nemlig betænker, hvilken Rolle *Bøger og Universiteter* gennem tre, fire Aarhundreder havde spillet i Nordtyskland, at *Trykkefriheden* og den saakaldte *akademiske Frihed*, de eneste Slags Frihed, Tyskerne sætte synderlig Pris paa, der paa en Maade fandt Sted selv i det syttende Aarhundrede, skulde nu mistes i det nittende og mistes i det Øjeblik, da man med rette ventede al den Frihed, der kunde bestaa med Tronernes Anseelse og det almindelige bedste, - det var aabenbar saa urimeligt, at den blotte Tanke derom hos en nordtysk Skribent maatte synes Majestæts-Forbrydelse mod den tyske Pallas Athene.

Tanken kom da ogsaa egentlig fra *Rusland* eller *Tyrkiet*; thi den kom først for Lyset i en Opsats af *Alexander Stourdza*, russisk Statsraad, men Søn af en Bojar i Moldau, der under Tyrkekrigen fra 1788 gik over til Russerne. Dette Omrids af Tysklands daværende 373Forfatning skulde nok været en Hemmelighed; thi der blev kun trykt 50 Exemplarer deraf til Diplomaterne i Aachen; men i vore Dage skulde Regeringerne aldrig holde andet hemmeligt, end hvad de ønsker, maa blive ret offentligt; saa hele Evropa læste snart den moldauske Visdom baade paa Tysk og Fransk. To Jena-Studenter fordrede Stourdza ud, som Universiteternes Bagtaler; og da han undskyldte sig med, at han havde baade tænkt og skrevet efter højere Ordre, tjente det naturligvis kun til at gjøre Sværmerne for videnskabelig Tyskhed rent fortvivlede.

Nu var der imidlertid en anden russisk Statsraad, der ikke var fra Moldau, men fra Weimar, havde længe været Teater-Kejser i det halve Evropa, og gjaldt endnu meget i den tyske Læseverden, *Avgust Kotzebue* nemlig: han stemte i med Stourdza og gjorde Ord af, at Kejser Alexander havde sendt ham til Tyskland, for at faa tilforladelige Efterretninger om tysk Litteratur og Videnskabelighed. Mod ham, hvem man kaldte en Landsforræder, vendte sig nu det ærketyske Partis hele Raseri, til Dels vel, fordi de ansaa ham for Sjælen i det frygtelige Raad, men dog især, fordi han var meget nemmere at bestride end Ruslands Czar; og nu var det, en Student fra Jena, *Karl Sand*, ved Snigmord ryddede Kotzebue af Vejen 23de Marts 1819.

Herved fik man da den ønskeligste Anledning til at iværksætte alle Stourdzas og Kotzebues Forslag, og man gjorde mer end *det*: ikke blot Turner-Skolerne blev lukkede, men Skolemesteren Jahn blev uden videre smidt i Fængsel, for først efter 6 Aars Forløb at frikjendes og halvvejs sættes paa fri Fod; man indførte ikke blot Censur og satte alle Professorer under Politiets specielle Opsyn, men man oprettede ogsaa, hvad der i Tyskland aldrig var set Mage til: en *Central-Inkvisitions-Kommission*, der sad i Maintz fra 1819 til 28 og forstyrrede unægtelig Tysklands Rolighed langt mere, end alle dets 374Professorer og Studenter, uden at bringe andet Resultat, end at det hele var "Hexeri eller blind Allarm".

Derimod var det ganske virkeligt, at Indbyggerne paa hin Side *Rhinen*, der følte, de havde tabt meget i fri Rørelse ved deres Indlemmelse i det præjsiske Monarki, bad 1818 Kongen om at faa den folkelige Forfatning, der var dem lovet, og som de saa hart trængte til, men at Kongen svarede, han havde nok lovet dem en saadan Forfatning, men aldrig sagt, *naar* de skulde faa den, saa det var uforskammet af dem at kræve ham, og nyttede heller ikke, da han dog ikke gav den, før han selv fandt det betimeligt. For Ansøgningen havde *Görres* staaet i Spidsen, og dermed var Venskabet ude mellem ham og den præjsiske Regering; og da han nu oven i Kjøbet skrev om Ministrenes udmærkede Greb paa at fremtvinge en Revolution, frelste kun en betimelig Flugt til Paris ham fra Jahns Skæbne. (Han blev siden, 1827, Professor ved det ny Universitet i München, hvor han lever endnu.)

Naar De nu hertil lægger *Jødefejden*, der des værre naade os mer end paa Papiret, da ser De omtrent alle de evropæiske Nyheder, vi havde at more os med fra 1815 til 1820; og De vil vist ikke nægte, det var Fattigdom; men vel maa De undre Dem over alle de Ophævelser, man gjorde af ingen Ting; thi et galt Studentergilde og et enkelt Snigmord er dog unægtelig saadanne Hverdags-Begivenheder, at de sjælden nævnes uden i de allernærmeste Aviser, i en Politi-Plakat og en Domsakt; men det maa have ligget i Luften; thi skjønt vi i Grunden alle sammen var som overøste med koldt Vand, indbildte vi os dog, hele Verden stod i Flamme, saa intet Menneske var mere sikker paa sit Liv, end sig da nogen Konge paa sin Trone. Det gik den vise heri, som det gik Daaren; thi jo mere man grunder paa at sikre sig, og jo skarpsindigere man er til at forestille sig alle mulige Tilfælde, des klarere 375ser man, at der er slet ingen Ting sikkert i denne Verden, undtagen at vi alle sammen, lidt før eller senere, skal miste alt, hvad vi har; og *det* er en fortvilet Sag, naar man, som i hine Aar, har gjort sig det til en Samvittigheds-Sag at sikre sig paa alle mulige Maader.

(Ernst Moritz Arndt og Brødrene Welcker i Bonn. - Brødrene Grimm og v. d. Hagen.)